

IWONA KRÓL

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

ORCID: 000-0002-0151-3559

Miejsce internacjonalizacji w systemie słotwórczym języka polskiego i języka arabskiego na przykładzie międzynarodowych formacji imiennych z prefiksem *anty-*

Nowe jednostki leksykalne pojawiają się zwłaszcza w sytuacji przemian cywilizacyjnych i wynikającej z nich potrzeby nazywania nowych obiektów, procesów i zjawisk. Globalny charakter wspomnianych przemian powoduje, że upowszechniają się rozwiązania nazewnicze wspólne dla języków europejsko-amerykańskiej wspólnoty językowej (Maćkiewicz, 2001, s. 555). Zjawisko to określa się mianem internacjonalizacji i dotyczy ono – jak wykazują liczne badania – także języków słowiańskich (Bartmiński, 2000, s. 110). W różnych językach pojawiają się jednocześnie i upowszechniają zarówno międzynarodowe, utworzone na bazie słownictwa pochodzenia greckiego lub łacińskiego, samodzielne jednostki leksykalne, jak również człony wyrazów złożonych czy afiksy słotwórcze. Zatem internacjonalizacja wpływa nie tylko na rozwój zasobu leksykalnego poszczególnych języków, ale również na zmiany systemowe w obrębie słotwórstwa każdego z nich. Zjawiska językowe związane z globalizacją można zaobserwować także w językach nienależących do europejsko-amerykańskiej wspólnoty językowej. Powszechne występowanie internacjonalizmów w językach europejskich skutkuje aktywną reakcją ze strony języków spoza tej wspólnoty, pozostających z nimi w kontakcie. Z taką sytuacją mamy także do czynienia we współczesnym standardowym języku arabskim (stosowanym głównie w formie pisanej), a językiem pośredniczącym przy tego rodzaju oddziaływaniach jest przede wszystkim język angielski oraz język francuski w krajach Maghrebu. Pomijam w tym opracowaniu kwestię dialektów arabskich – znacznie odmiennych od języka standardowego systemów językowych służących do codziennej komunikacji, niemających skodyfikowanej normy gramatycznej, w których zapożyczanie obcego słownictwa czy przełączanie kodów są zjawiskami dużo powszechniejszymi niż w języku standardowym.

Podobnie jak w językach europejskich – w tym także w języku polskim – internacjonalizacja w języku arabskim dotyczy przede wszystkim języka używanego w mediach oraz specjalistycznej terminologii z różnych dziedzin nauki i techniki, w ramach których wymiana myśli dokonuje się w języku angielskim. W ten sposób angielskie leksemmy podlegają umiędzynarodowieniu i upowszechniają się w większości języków świata (Waszakowa, 2005, s. 9; Versteegh, 1997, s. 181). W mediach stałą praktyką jest natomiast tłumaczenie tekstów angielskich na arabski.

Niniejszy artykuł ma na celu porównanie wpływu internacjonalizacji na system słotwórczy języka polskiego oraz języka arabskiego (odmiennego genetycznie i strukturalnie) w zakresie ekwiwalentyzacji międzynarodowych struktur prefiksalnych – rzeczownikowych i przymiotnikowych.

Jako przykłady posłużą formacje będące odpowiednikami międzynarodowych leksemów z prefiksem *anty-* (tu w polskim zapisie ortograficznym). Wybór formacji prefiksalnych wynika stąd, że zanim w systemach obu języków zaczęły pojawiać się zmiany wynikające z globalizacji, tego rodzaju formacje imienne stanowiły w nich rzadkość.

Morfologia języków semickich znacznie różni się od morfologii języków słowiańskich, więc można się spodziewać, że procesy słotwórcze w języku arabskim i w języku polskim przebiegają odmiennie. Ich porównanie jest możliwe, tylko jeśli przyjmie się semantyczne *tertium comparationis*. Jest nim znaczenie międzynarodowego prefiksu *anty- przeciwdziałający czemuś / sprzeciwiający się czemuś* oddawane w obu językach z użyciem różnych rozwiązań formalnych.

Współcześnie każdy z omawianych języków reaguje inaczej: w każdym z nich pojawiają się, a następnie umacniają innego typu innowacje. Zatem istotne jest wskazanie na językowe i pozajęzykowe uwarunkowania, które powodują w obu językach wystąpienie zdecydowanie różnych systemowych odpowiedzi na procesy mające wpływ na większość języków świata.

Przykłady omawianych polskich leksemów pochodzą głównie ze *Słownika współczesnego języka polskiego* (SWJP, 1996) oraz z cytowanych opracowań. Przykłady arabskie zaczerpnięto z internetowego słownika Al-Ma'ānī, angielsko-arabskiego słownika Al-Mawrid oraz z cytowanych opracowań arabistycznych.

W trakcie rozwoju historycznego języka polskiego w słotwórstwie rzeczowników i przymiotników dominowały derywaty sufiksalne, podczas gdy prefiksacja była mechanizmem marginalnym o nielicznych zastosowaniach, ograniczonym do tworzenia rzeczowników za pomocą prefiksów odprzymiokowych, np. *pod-*, *przed-* (Rospond, 1979, s. 212).

Jak wskazywała Halina Satkiewicz (1969), derywacja prefiksalna rzeczowników była wówczas techniką słotwórczą stosowaną znacznie rzadziej niż derywacja sufiksalna. Powołując się na Henryka Gaertnera (1931–1938), badaczka stwierdziła, że „zjawisko to jest charakterystyczne dla języka polskiego we wszystkich fazach jego rozwoju i stan dzisiejszy nie wykazuje istotnych zmian pod tym względem” (Satkiewicz, 1969, s. 97). Do prefiksów relatywnie bardziej produktywnych zaliczyła polskie prefiksy *nad-* (*nadmetraż*, *nadrealizm*, *nadkwasota*) oraz *niedo-* (*niedoczynność*, *niedokwaśność*, *niedocukrzenie*).

Tego rodzaju formacje prefiksalne, których zadaniem było przede wszystkim wzbogacenie terminologii specjalistycznej, pojawiały się w następstwie kalkowania terminów obcych, a następnie stabilizowały się w systemie polszczyzny.

Hanna Jadacka wykazała, że od początku lat 70. XX w. przewaga formacji sufiksalnych zaczęła maleć, natomiast począwszy od lat 80. można zaobserwować systematyczny wzrost udziału formacji niesufiksalnych – w tym prefiksalnych – w systemie słowotwórczym polszczyzny. Zjawisko to było z jednej strony następstwem pojawiania się coraz bogatszej puli prefiksów obcych, a z drugiej – wzrostu produktywności zarówno prefiksów obcych, jak i polskich. W latach 80. derywatów z polskimi prefiksami było dwa razy więcej niż derywatów z prefiksami obcymi, jednak z biegiem czasu proporcje te zmieniały się stopniowo na korzyść prefiksów obcych (Jadacka, 2001, s. 135–136). Pojawiające się coraz liczniej derywaty prefiksalne imienne to w większości derywaty modyfikacyjne realizujące takie znaczenia, jak „zaprzeczenie, przeciwieństwo, zwiększanie lub zmniejszanie, podrzędność lub nadrzędność” (Grzegorzczkova, 1982, s. 57–59).

Analiza aktywności międzynarodowych prefiksów w polszczyźnie wykazała, że współcześnie najbardziej produktywny jest prefiks *anty-* (Waszakowa, 2005, s. 50). Łączy się przede wszystkim z podstawami obcymi i w wypadku rzeczowników wprowadza znaczenie przeciwieństwa, zaprzeczenia tego, co oznacza podstawa (wskazująca na zjawisko, działanie, przedmiot lub osobę). Prefiks ten występuje też w formacjach tworzonych od podstaw polskich (*antyszuka*, *antywartość*). Może również współwystępować z sufiksami, tworząc formanty złożone – najczęściej z prefiksu obcego i sufiksu obcego, np. *antyfeminizm*, lub rzadziej z prefiksu obcego i sufiksu rodzimego, np. *antyzwiązkowiec*, *antyrodzinność* (tamże, s. 124–126).

Polskim odpowiednikiem prefiksu *anty-* jest prefiks *przeciw-*, np. *przeciwciało*, *przeciwbodziec*, *przeciwdowód*, łączony z polską podstawą. W niektórych parach leksemów obserwuje się wymienne stosowanie prefiksów *anty-* i *przeciw-*, np. *antyciało/przeciwciało*; *antybodziec/przeciwbodziec*. Są one najczęściej synonimami. Prefiks *przeciw-* jest także polskim odpowiednikiem międzynarodowego prefiksu *kontr-*, np. *przeciwwatak/kontratak*, *przeciwnatarcie/kontrnatarcie*.

Prefiksalne derywaty rzeczownikowe to derywaty:

- I. modyfikacyjne: podstawa zachowuje w nich swoje podstawowe, ogólne znaczenie, natomiast prefiks *anty-* sygnalizuje przeciwieństwo, negując niektóre cechy desygnatu, np. *antypowieść*, *antyteatr*, lub nazywa desygnat przeciwstawiony desygnatowi podstawy, np. *antyrakieta*, *antybrow* (Grzegorzczkova, Puzynina, 1999, s. 430–432);
- II. mutacyjne: prefiks wyraża zaprzeczenie podstawowej cechy desygnatu podstawy lub przeciwdziałanie, zatem desygnat derywatu jest odmienny od desygnatu podstawy; są to na przykład nazwy substancji: *antytoksyna*, *antychlor*; nazwy postaw czy zespołów poglądów: *antyklerykalizm*, *antyfeminizm*, *antykommunizm*; nazwy przedmiotów umieszczonych naprzeciwko czegoś: *antykatoda* (tamże, s. 450–451).

Przymiotniki z prefiksem *anty-* to derywaty odrzeczownikowe ze złożonym formantem prefiksalnie-sufiksalnie: *antykobiecny, antykolalkowy, antyputinowski, antyunijny* (Waszakowa, 2019, s. 185).

Przymiotniki takie jak *przeciwgrypowy, przeciwpowodziowy, przeciwrakowy* są derywatami motywowanymi przez wyrażenia przyimkowe. Przyimek *przeciw* wyraża tutaj skrótowo działanie skierowane przeciwko temu, co oznacza rzeczownik (Kallas, 1999, s. 499–500) lub zabezpieczenia się przed czymś (Tekiel, Smółkowa, 1977, s. 42).

Formacje z *anty-* mają najczęściej skonkretyzowane znaczenie: ‘występujący przeciw czemuś/komuś’, ‘zwalczający coś’, np. *antyreżimowy*, natomiast *przeciw-*: *zapobiegający czemuś, chroniący przed czymś*, np. *przeciwprątkowy*; choć niekiedy funkcjonują równoległe formacje synonimiczne, np. *przeciwgrypowy/antygrypowy* (tamże, s. 43).

W praktyce leksykograficznej stosuje się różne rozwiązania, jeśli chodzi o prezentację derywatów prefiksalnych. SWJP w odrębnym haśle podaje funkcje prefiksu, a w kolejnych – znaczenia utworzonych za jego pomocą derywatów o największej frekwencji (Dunaj, 2000, s. 35).

SWJP uwzględniła 63 hasła słownikowe z prefiksem *anty-* (22 rzeczownikowe, 41 przymiotnikowych), które są już ustabilizowanymi jednostkami leksykalnymi, mającymi liczne przykłady użycia w naturalnych tekstach.

W derywatach rzeczownikowych SWJP odnotowuje następujące szczegółowe znaczenia wprowadzane przez prefiks *anty-*:

- ‘zaprzeczenie, przeciwieństwo czegoś, postawa przeciwna czemuś lub zwalczająca kogoś lub coś, wrogi nastawienie do kogoś lub czegoś’, co nazywa podstawa słowotwórcza, wyrażona rzeczownikiem będącym nazwą czynności, procesu lub stanu (*antyporcja*) czy też nazwą abstrakcyjnych cech, czynności i stanów, najczęściej w określeniach doktryn (*antyfeminizm, antyklerykalizm, antykolonializm, antypolonizm, antysocjalizm, antyterrorizm*);
- ‘rywalizujący, współzawodniczący, konkurujący z kimś’, ‘przeciwnik, wróg kogoś lub czegoś’, co nazywa podstawa słowotwórcza należąca do szeroko pojętej kategorii (odczasownikowych lub odrzeczownikowych) osobowych nazw subiektów czynności czy nosicieli procesów i stanów (*antychryst, antykandydat, antykomunista, antysemita, antyzwiązkowiec*);
- ‘będący przeciwieństwem czegoś, lub kogoś; wykazujący brak istotnych cech jakiegoś przedmiotu, zjawiska, pojęcia; fałszywy, pozorny, będący iluzją czegoś’ (*antybóhater, antypapież, antycywilizacja, antykino, antywartość*);
- ‘to, co neutralizuje, przeciwdziała czemuś’, co oznacza podstawa słowotwórcza wyrażona rzeczownikiem nieosobowym (*antyseptyka, antytoksyna*).

Zebrałe w SWJP leksemie przymiotnikowe charakteryzuje się jako derywaty odrzeczownikowe, do których współtworzący je prefiks *anty-* wnosi następujące znaczenia:

- ‘przeciwstawny, przeciwny, nastawiony wrogo wobec kogoś lub czegoś’ (*antybolszewicki, antyinteligentki, antykatolicki, antyklerykalny, antykobiecny, antynarodowy, antypolski, antysamorządowy, antysemitki, antyspołeczny*);

- ‘występujący, skierowany, wymierzony przeciw komuś lub czemuś, zwalczający kogoś lub coś’ (*antyaborcyjny, antyciemnogrodzki, antydopingowy, antyfaszystowski, antydemokratyczny, antykorupcyjny, antykradzieżowy, antykryzysowy, antymafijny, antynuklearny, antywłamaniowy, antypeerelowski, antywojenny*);
- ‘przeciwdziałający, zapobiegający czemuś, hamujący, neutralizujący coś’ (*antyaidsowy, antykorozyjny, antynikotynowy, antypaniczny, antyseptyczny, antytoksyczny*).
SWJP uwzględnia 25 haseł słownikowych z prefiksem *przeciw-* (6 rzeczownikowych, 19 przymiotnikowych), które klasyfikuje się tutaj jako wyrazy złożone. Część z nich to leksemy, głównie przymiotnikowe, w których *przeciw-* jest odpowiednikiem międzynarodowego prefiksu *anty-* (w przypadku niektórych podstaw słowotwórczych wspomniane prefiksy łączą się z nimi na zasadzie pełnej substytucji: *antyaidsowy/przeciwaidsowy, antyalkoholowy/przeciwalkoholowy*). Utworzone w ten sposób pary leksemów najczęściej są synonimami, choć istnieją wyjątki od tej zasady: np. znaczenie ‘stosowany przeciwko wirusom komputerowym’ można oddać wyłącznie za pomocą leksemu *antywirusowy* (*program antywirusowy, pakiet antywirusowy*), podczas gdy znaczenie ‘stosowany przeciwko wirusom chorobotwórczym’ można wyrazić zarówno leksemem *przeciwwirusowy* (*lek przeciwwirusowy, substancje przeciwwirusowe*), jak i *antywirusowy* (*lek antywirusowy, przeciwciała antywirusowe*).

W formacjach przymiotnikowych człon *przeciw-* wprowadza znaczenia: ‘skierowany przeciwko czemuś’, ‘zwalczający coś’ (*przeciwaidsowy, przeciwbólowy, przeciwlotniczy*), ‘przeciwdziałający czemuś’, ‘hamujący’, ‘neutralizujący’ (*przeciwwymiotny, przeciwgruźliczy, przeciwnowotworowy, przeciwwirusowy, przeciwmgielny*).

Podsumowując, obcy prefiks *anty-* ma (jak wykazano powyżej) szersze znaczenie, a co za tym idzie – zastosowanie, niż jego polski odpowiednik *przeciw-*. Prefiks *anty-* łączy się w sposób naturalny z podstawami obcymi, ale coraz częściej wchodzi też w połączenia hybrydalne z podstawami polskimi. Jego obecność w systemie językowym ma charakter ustabilizowany i w coraz większym stopniu staje się on uniwersalnym środkiem wprowadzającym do derywatu znaczenie przeciwstawienia temu, co oznacza desygnat podstawy.

Proces kształtowania się współczesnego arabskiego języka standardowego rozpoczął się w XIX w., w okresie odrodzenia świata arabskiego. Reformatorzy języka przyjmowali jako podstawę jego klasyczną odmianę, zarazem jednak istotną rolę odegrały kontakty z językami europejskimi. Dokonywano wówczas licznych przekładów dzieł literatury europejskiej, pojawiły się liczne czasopisma w języku arabskim (początkowo w Syrii i Egipcie, następnie w innych krajach regionu). Modernizacja języka pozostawała pod nadzorem Akademii Języka Arabskiego (wzorowanych na Akademii Francuskiej) w Damaszku i w Kairze, później również w innych ośrodkach. Ich celem było zaadaptowanie języka arabskiego do potrzeb ówczesnego świata, przy czym w założeniach miało się to odbywać z wykluczeniem wpływu dialektów i języków obcych. Tak sformułowany cel nie był możliwy do zrealizowania, choćby ze względu na to, że w wielu dziedzinach życia Arabowie korzystali z osiągnięć cywilizacyjnych dostępnych poprzez

kontakty (także językowe) z krajami Europy i Ameryki. Rozwijając słownictwo (głównie naukowe i polityczne), wykorzystywano: zapożyczenia (adaptowane fonologicznie i morfologicznie), kalkowanie obcej leksyki przy użyciu istniejących arabskich technik słowotwórczych, tłumaczenie obcych słów oraz rozszerzanie znaczenia istniejących wyrazów na zasadzie katachrezy (Danecki, 2000, s. 140). W tym drugim już okresie czerpania z zasobów obcych języków (pierwszy wyznaczały średniowieczne wpływy greki w zakresie medycyny, filozofii czy logiki) język arabski sięgał głównie do języka angielskiego i francuskiego (Versteegh, 1997, s. 179). Dziś Akademia Języka Arabskiego akceptują tego rodzaju rozwiązania, jednak pod warunkiem dokonania możliwie pełnej adaptacji obcych wyrazów i struktur do systemu języka arabskiego. Rekomendują zarazem korzystanie z reguł języka klasycznego przy tworzeniu słownictwa odwzorowującego nazwy obce, określając to mianem arabizacji, بُرْعَتْل /*bu-ri'at*/ (Holes, 2004, s. 310–311).

Ekwiwalentyzacja międzynarodowych formacji prefiksalnych nie polega zatem na tworzeniu arabskich formacji wykorzystujących prefiksy obce czy ich arabskie odpowiedniki. Wyjątkiem był krótki okres po upadku władzy osmańskiej, gdy na terenie Lewantu – wzorując się na aglutynacyjnym języku tureckim – do wyrażania znaczeń wprowadzanych do formacji rzeczownikowych lub przymiotnikowych przez obce prefiksy zaczęto stosować ich arabskie odpowiedniki – 3-spółgłoskowe przyimki w formach zredukowanych do 2-spółgłoskowych (Hiğāzī, 1993, s. 75–76). Co prawda pozostają one w użyciu do dziś, jednak jest ich niewiele, nie są produktywne, a ich występowanie ogranicza się do terminologii nauk przyrodniczych, zatem nie mają one wpływu na słownictwo ogólne. Przykładem takiego wykorzystania przyimków są: قَبْلَ /*qabla*/ *przed* – w skróconej formie قَبْ *qab*: قَبْتَارِيحْ /*qabtārīḥ*/ *prehistoria*; قَبْمَنْطِقِيّ /*qabmantīqīyī*/ *prelogiczny*; تَحْتْ /*taḥta*/ *pod* – w skróconej formie تَحْ /*taḥ*/: تَحْتُرْبَةٌ /*taḥturba*/ *podglebie (subsoil)*; فَوْقْ /*fawqa*/ *nad* – w skróconej formie فَوْصَوْتِيّ /*fawṣawtiyī*/ *nad-dźwiękowy (supersonic)*.

W standardowym języku arabskim zresztą żadne obce afiksy słowotwórcze nie zyskują produktywności. Jako wyjątek można wskazać kilka sufiksów przejętych z języka angielskiego lub francuskiego, z których najbardziej charakterystyczny jest sufiks *-īk* stosowany (przy podstawach obcych lub rodzimych) w nazewnictwie kwasów, np. حَامِضُ الْفُسْفُورِيكِ /*ḥāmiḍ al-fusfūrīk*/ *kwas fosforowy*; حَامِضُ اللَّبْنِيكِ /*ḥāmiḍ al-labānīk*/ *kwas mlekowy* [لَبْنٌ *laban* *mleko*] (Łacina, 1989, s. 20–22). Występują one jednak wyłącznie w specjalistycznej terminologii chemicznej i nie powodują upowszechnienia się tego typu derywacji w słownictwie ogólnym.

W słowotwórstwie współczesnego języka arabskiego największą rolę odgrywa derywacja alternacyjna – samogłoskowe alternacje jakościowe (dokonujące się w strukturze 3- lub 4-spółgłoskowego rdzenia) pełnią funkcję formantów lub współformantów.

Prefiksy nie są nigdy jedynymi wykładnikami derywacji. Np. prefiks *ma-* jedynie współtworzy (wraz z formantem alternacyjnym) odczasownikowe lub odrzeczownikowe nazwy miejsc, np. صَنَعَ /*šana'a*/ *produkować* → مَصْنَعٌ /*maṣna'*/ *fabryka* 'miejsce, gdzie się produkuje'.

Derywaty prefiksalne jako samodzielne jednostki leksykalne występują wyłącznie jako zapożyczenia właściwe, np. *أَنْتِيْتُوكْسِيْنٌ* /antītūksīn/ *antytoksyna*. Stanowią one jednak rzadkość (w słowniku Al-Ma‘ānī znajdujemy tylko dwa przykłady: *أَنْتِي تْرِيْبْسِيْن* /antī trībsīn/ *antytrypsyna* i *أَنْتِي نِيُوْبْلَاسْتُوْن* /antī niyoblastūn/ *antyneoplaston*).

Także w języku polskim jednostki słowotwórcze z prefiksem *anty-* były zapożyczane do polszczyzny jako całe leksemy, a z czasem stały się, jak to określa Krystyna Waszakowa (2005, s. 16), „dawcami nowych środków słowotwórczych: formantów lub członów złożeń”. Sebastian Żurowski stwierdza, że „kolejne morfemy docierały do polszczyzny z innych języków jako elementy całych zapożyczonych wyrazów już w dobie staropolskiej i stopniowo usamodzielniały się w funkcji prefiksu” (Żurowski, 2006, s. 228). Nie stało się tak natomiast w języku arabskim. Trudno rozstrzygnąć, czy jest to skutek nacisków Akademii Języka Arabskiego, akceptujących wyłącznie strategie nazewnicze zgodne z tradycją tego języka, czy też decydujące znaczenie ma fakt, że w języku arabskim, który ze względu na kryteria morfologiczne należy do języków alternacyjnych, tego rodzaju rozwiązania słowotwórcze nie są wystarczająco czytelne dla użytkowników ze względu na ich skrajną odmienność strukturalną względem leksemów arabskich i brak przejrzystości słowotwórczej.

Nazwy arabskie pojawiające się jako ekwiwalenty semantyczne internacjonalizmów będących formacjami prefiksalnymi to najczęściej *composita* (Holes, 2004, s. 312). Mehdi Ali określa je jako „wielowyrazowe jednostki leksykalne mogące funkcjonować jako jedna całość, a zatem będące nośnikami znaczenia leksykalnego” (Mehdi Ali, 2010, s. 73–74). Pod względem struktury słowotwórczej ich odpowiednikami w języku polskim są analityczne wyrażenia nazwowe określane mianem zestawień składających się z dwóch lub więcej wyrazów graficznych zapisywanych oddzielnie w sztywnym szyku, które łącznie nazywają jeden desygnat (Nagórko, 2007, s. 211–212). O tym, że powinniśmy je traktować jako zjawiska z zakresu słowotwórstwa, a nie frazeologii, decyduje duża produktywność ich podstawowych modeli i powtarzalność składników (tamże, s. 201). Obecnie są one także jednym z podstawowych środków służących do tworzenia nowego słownictwa we współczesnym języku arabskim.

Jeśli chodzi o sposoby prezentowania ekwiwalentów międzynarodowych formacji z prefiksem *anty-* w leksykografii, to w słownikach obcojęzyczno-arabskich (np. Al-Mawrid) odrębnym hasłem jest prefiks *anti-*, przy czym artykuł hasłowy podaje jego możliwe funkcje, opatrzone pojedynczymi przykładami, a kolejne hasła stanowią formacje z tym prefiksem. Z kolei w słownikach arabsko-obcojęzycznych hasłami są leksykalne odpowiedniki prefiksu *anty-*, a ich znaczenie w wyrazach złożonych jest jednym ze znaczeń podanych w artykule hasłowym.

W zestawieniach będących odpowiednikami międzynarodowych formacji z prefiksem *anty-* charakter nadrzędny ma składnik będący semantycznym ekwiwalentem prefiksu. Podczas gdy w polszczyźnie rodzimym odpowiednikiem prefiksu *anty-* jest prefiks *przeciw-*, w języku arabskim rolę tę pełni kilka różnych wyrazów pełnoznaczących (zaprezentowanych poniżej). Zestawienia z ich udziałem tworzą kilka typów formalnych:

- مُضَادٌّ /muḏādd/ *przeciwdziałający, przeciwstawiający się czemuś*, imiesłów przymiotnikowy czynny od czasownika III klasy أَضَادَّ /'aḏādda/ *być przeciwnym, przeciwstawnym, wrogim, postępować, działać przeciw czemuś lub komuś*.

Tworzy zestawienia:

- a. Przymiotnikowe – z określnikiem w postaci wyrażenia przyimkowego (przyimek ل /li/ sygnalizujący podrzędność następującego po nim rzeczownika w genetivie, będącego nazwą czynności, procesu, stanu, substancji lub urządzenia, przeciwko którym skierowane jest działanie):

مُضَادٌّ لِلْإِثْتِهَابِ /muḏādd li-l-iltihāb/ *przeciwzapalny* ‘przeciwdziałający stanowi zapalnemu’, np. مُضَادٌّ لِلْإِثْتِهَابِ \ عَقَّارٌ \ دَوَاءٌ /'aqqār/dawā’ muḏādd li-l-iltihāb/ *lek przeciwzapalny*;

مُضَادٌّ لِلتَّشْتِيجِ /muḏādd li-t-tašannuġ/ *antyspazmatyczny, przeciwskurczowy* ‘zapobiegający skurczowi’;

مُضَادٌّ لِلْإِجْهَاضِ /muḏādd li-l-’iġhād/ *antyaborcyjny* ‘przeciwstawiający się aborcji’, np. مَشْرُوعٌ مُضَادٌّ لِلْإِجْهَاضِ /mašrū muḏādd li-l-’iġhād/ *projekt antyaborcyjny*;

مُضَادٌّ لِلْفَيْرُوسِ /muḏādd li-l- fayrūs/ *antywirusowy* ‘przeciwdziałający wirusom’;

مُضَادٌّ لِلطَّائِرَاتِ /muḏādd li-t-ṭā’ irāt/ *przeciwlotniczy* ‘przeciwstawiający się samolotom’;

مُضَادٌّ لِلدَّبَابَاتِ /muḏādd li-d-dabbābāt/ *przeciwczołgowy* ‘przeciwstawiający się czołgom’;

مُضَادٌّ لِلْعَوَاصَاتِ /muḏādd li-l-ġawwāšāt/ *do zwalczania okrętów podwodnych (anti-submarine)* ‘przeciwstawiający się okrętom podwodnym’, np. صَارُوحٌ مُضَادٌّ \ صَارُوحٌ مُضَادٌّ /šārūh muḏādd li-l-ġawwāšāt/ *rakietotorpeda* ‘rakieta przeciwstawiająca się okrętom podwodnym’.

- b. Rzeczownikowe (مُضَادٌّ /muḏādd/ ma tutaj substancywizowane znaczenie środka czynności) – z określnikiem mającym postać wyrażenia przyimkowego (jw.) lub rzeczownika w genetivie (status constructus):

مُضَادٌّ لِلسَّمِّ /muḏādd li-s-samm/ lub مُضَادٌّ السَّمِّ /muḏādd as-samm/ *antytoksyna* ‘środek przeciwdziałający truciznie, jadowi’;

مُضَادٌّ لِلْعَرَقِ /muḏādd li-l-’araq/ *antyperspirant* ‘środek przeciwdziałający poceniu się’.

- c. Rzeczownikowe, w których مُضَادٌّ /muḏādd/ występuje w liczbie mnogiej: مُضَادَّاتٌ /muḏāddāt/ i oznacza ogół środków stosowanych do przeciwdziałania różnego rodzaju czynnikom negatywnym, natomiast drugim członem zestawienia jest w tym wypadku określnik:

I. rzeczownikowy (status constructus) – nazwa czynności, procesu, stanu lub obiektu (obiektów), przeciw którym skierowane są dane środki:

مُضَادَّاتُ الْإِكْتِيَابِ /muḏāddāt al-ikti’āb/ *antydepresanty* ‘środki przeciwdziałające depresji, stanowi przygnębienia’;

مُضَادَّاتُ التَّخْتَرِ /muḏāddāt at-taḫattur/ *antykoagulanty* ‘środki przeciwdziałające krzepnięciu, koagulacji’;

مُضَادَاتُ التَّجَمُّدِ /muḍāddāt at-tağammud/ *środki antyzamarzaniowe* ‘środki przeciwdziałające zamarzaniu (wody, szyb itd.)’;
 مُضَادَاتُ الصَّرْعِ /muḍāddāt aš-šar/ *antyepileptyki, środki przeciwpadaczkowe* ‘środki przeciwdziałające padaczce, epilepsji’;
 مُضَادَاتُ الْقَلْقِ /muḍāddāt al-qalaq/ *anksjolytyki* ‘środki przeciwdziałające lękowi’;
 مُضَادَاتُ الْخُمُوضَةِ /muḍāddāt al-ḥumūḍa/ *środki przeciwko nadkwasocie* ‘środki przeciwdziałające (nadmiernej) kwasowości (żołądka)’;
 مُضَادَاتُ الْإِخْتِلَاجِ /muḍāddāt al-’iḥtilāğ/ *środki przeciwdrgawkowe* ‘środki przeciwdziałające drganiu’;
 مُضَادَاتُ الدَّهَانَ /muḍāddāt aḍ-ḍuhān/ *neuroleptyki* ‘leki przeciwdziałające chorobom psychicznym, środki psychotyczne’;
 مُضَادَاتُ الْهَيْسْتَامِينِ /muḍāddāt al-ḥīstāmīn/ *antyhistaminiki, środki antyhistaminowe* ‘środki odwracające działanie histaminy’;

II. wyrażenie przyimkowe:

مُضَادَاتُ لِلسَّرَطَانِ /muḍāddāt li-šaraṭān/ *środki antykancerogenne* ‘środki działające przeciwko rakowi, w celu (zwalczania) raka’;
 مُضَادَاتُ لِلْحَمَى /muḍāddāt li-l-ḥummā/ *środki przeciworączkowe* ‘środki działające przeciwko gorączce’;
 مُضَادَاتُ لِلْأَعْتَابِ الصَّارَةِ /muḍāddāt li-l-’a‘šāb aḍ-ḍarra/ *środki przeciwhwasowe* ‘środki działające przeciwko szkodliwym roślinom’.

- مَقَاوِمٌ /muqāwim/ *przeciwny, przeciwstawiający się, zwalczający, przeciwdziałający, stawiający opór, chroniący, nieulegający, antagonistyczny* – imiesłów przymiotnikowy czynny od czasownika III klasy قَاوَمَ /qāwama/ *sprzeciwiać się, zwalczać, stawiać opór, chronić się przed czymś*.

Występuje w zestawieniach przymiotnikowych z określnikiem w postaci wyrażenia przyimkowego (przyimek ل /li/ sygnalizujący podrzędność następującego po nim rzeczownika w genetywie, będącego nazwą czynności, procesu, stanu, grupy osób lub doktryny będących obiektem przeciwdziałania):

مَقَاوِمٌ لِلتَّجَمُّدِ /muqāwim li-t-tağammud/ *antyzamarzaniowy* ‘przeciwdziałający zamarzaniu’;
 مَقَاوِمٌ لِلتَّخْمُرِ /muqāwim li-t-taḥammur/ *antyfermentacyjny* ‘przeciwdziałający fermentacji’;
 مَقَاوِمٌ لِلتَّعَفُّنِ /muqāwim li-t-ta‘affun/ *antygnilny* ‘przeciwdziałający psuciu się, gniciu’;
 مَقَاوِمٌ لِلمَّغْنَطِيَسِيَّةِ /muqāwim li-l-mağnaṭīsiyya/ *antymagnetyczny* ‘stawiający opór wobec działania pola magnetycznego’;
 مَقَاوِمٌ لِللأَشِعَّةِ /muqāwim li-l-’ašī‘a/ *antyradiacyjny* ‘chroniący przed promieniowaniem’;
 مَقَاوِمٌ لِلتَّدْوِيمِ /muqāwim li-t-tadwīm/ *antykorkociągowy (anti-spin)* ‘przeciwdziałający wirowaniu, wchodzeniu w korkociąg’;

مُقَاوِمٌ لِلكَسْرِ /muqāwim li-l-kasr/ *antystłuczeniowy* ‘chroniący przed stłuczeniem’;
 مُقَاوِمٌ لِلكَلْبِ رُوسٍ /muqāwim li-l-iklīrūs/ *antyklerykalny* ‘przeciwstawiający się kle-
 rowi’;
 مُقَاوِمٌ لِلسُّيُوعِيَّةِ /muqāwim li-š-šuyū‘iyya/ *antykomunistyczny* ‘stawiający opór
 wobec komunizmu, zwalczający komunizm’.

- مَكَاْفِحٌ /mukāfiḥ/ *walczący, zwalczający* – imiesłów przymiotnikowy czynny od czasownika III klasy كَاْفَحَ /kāfaḥa/ *walczyć z kimś, czymś, zwalczać coś, prowadzić walkę z kimś, czymś*.
 Występuje w zestawieniach przymiotnikowych z określnikiem w postaci wyrażenia przyimkowego (przyimek ل /li/ oraz rzeczownik w genetivie będący nazwą czynności, procesu lub stanu, z którym się walczy):
 مُكَاْفِحٌ لِلتَّضَخُّمِ /mukāfiḥ li-t-taḍaḥḥum/ *antynflacyjny* ‘zwalczający inflację’;
 مُكَاْفِحٌ لِلكَمَّالِيَّةِ /mukāfiḥ li-l-ḥimāya at-tiḡāriyya/ *antyprotekcjonistyczny* ‘zwalczający ochronę handlu’.
- مَنَاهِضٌ /munāhiḍ/ *opierający się, buntujący się przeciwko czemuś* – imiesłów przymiotnikowy czynny od czasownika III klasy نَاهَضَ /nāhaḍa/ *opierać się, buntować się*.
 Występuje w zestawieniach przymiotnikowych z określnikiem w postaci wyrażenia przyimkowego (przyimek ل /li/ oraz rzeczownik w genetivie będący nazwą doktryny lub procesu, którym stawiany jest opór):
 مَنَاهِضٌ لِلمَنَالِيَّةِ /munāhiḍ li-l- mitāliyya/ *antyidealistyczny* ‘opierający się idealizmowi’;
 مَنَاهِضٌ لِلبَلَاغَةِ /munāhiḍ/ *antyretoryczny* ‘opierający się retoryce (retoryzmowi)’;
 مَنَاهِضٌ لِلسِّيْمَارِ /munāhiḍ li-l-isti‘mār/ *antykolonialny* ‘opierający się kolonializmowi’;
 مَنَاهِضٌ لِلالْفَلَاطُونِيَّةِ /munāhiḍ li-l- aflātūniyya/ *antyplatonistyczny* ‘opierający się platonizmowi’;
 مَنَاهِضٌ لِالإِجْهَادِ /munāhiḍ li-l-’iḡhād/ *antyaborcyjny* ‘opierający się aborcji’.
- مُعَادٍ /mu‘adin/ *wrogi, przeciwny, antagonistyczny* – imiesłów czynny od czasownika III klasy عَادَى /‘ādā/ *okazywać wrogość, być wrogo nastawionym*.
 Występuje w zestawieniach przymiotnikowych z określnikiem w postaci wyrażenia przyimkowego (przyimek ل /li/ oraz rzeczownik w genetivie będący nazwą tego, co jest przedmiotem wrogości):
 مُعَادٍ لِلمُجْتَمَعِ /mu‘adin li-l-muḡtama/ *antyspołeczny* ‘okazujący wrogość społeczeństwu’;
 مُعَادٍ لِلدِّينِ /mu‘adin li-d-dīn/ *antyreligijny* ‘okazujący wrogość religii’.
- مَانِعٌ /māni‘/ *powstrzymujący, zabraniający, zapobiegający* – imiesłów przymiotnikowy czynny od czasownika I klasy مَنَعَ /mana‘a/ *powstrzymywać, zabraniać*.

Tworzy zestawienia:

- a. Przymiotnikowe – z określnikiem w postaci wyrażenia przyimkowego (przyimek ل/li/ oraz rzeczownik w genetivie będący nazwą czynności, procesu lub stanu, które się powstrzymuje lub którym się zapobiega):
 مَانِعٌ لِلْحُمَّى /māni‘ li-l-ḥummā/ *antygorączkowy* ‘powstrzymujący gorączkę’;
 مَانِعٌ لِلْعَفْوَةِ /māni‘ li-l-‘ufūna/ *antyseptyczny* ‘zapobiegający zepsuciu, rozkładowi’;
 مَانِعٌ لِلتَّسْرُبِ /māni‘li- t-tasarrub/ *antyprzeciekowy* ‘zapobiegający przeciekaniu’;
 مَانِعٌ لِلانْفِجَارِ /māni‘ li-l-infiġār/ *antywybuchowy* ‘zapobiegający wybuchowi’.
- b. Rzeczownikowe (مَانِعٌ /māni‘/ ma tutaj substantywizowane znaczenie środka czynności) z określnikiem mającym postać rzeczownika w genetivie będącego nazwą tego, czemu się zapobiega:
 مَانِعُ النَّخْشِ /māni‘ at-taḥaššur/ *antykoagulant* ‘środek zapobiegający krzepnięciu (krwi)’;
 مَانِعُ الْفَرْقَعَةِ /māni‘ li-l-farqa ‘a/ *antydetonator* ‘urządzenie zapobiegające eksplozji’;
 مَانِعُ الصِّدَأِ /māni‘ li-š-šada‘/ *środek antykorozyjny* ‘środek zapobiegający korodowaniu’.
- ضِدِيدٌ /ḍadīd/ *przeciwny* – tu: substantywizowany przymiotnik oznaczający przeciwieństwo właściwości desygnatu drugiego członu zestawienia – określnika rzeczownikowego w genetivie:
 ضِدِيدُ الْإِلِكْتُرُونِ /ḍadīd al-iliktrūn/ *antyelektron*;
 ضِدِيدُ الْجُسَيْمِ /ḍadīd al-ġusaym/ *antycząstka*;
 ضِدِيدُ الْمَادَّةِ /ḍadīd al-mādḍa/ *antymateria*;
 ضِدِيدُ النُّتْرُونِ /ḍadīd an- nutrūn/ *antyneutron*;
 ضِدِيدُ النِّيُوتْرِينُو /ḍadīd an-niyūtrīnū/ *antyneutrino*.
  - مُعَادَاةٌ /mu‘ādāt/ *wrogie nastawienie, wrogość wobec czegoś lub kogoś* – nazwa stanu od czasownika III klasy عَادَى /‘ādā/. Występuje w zestawieniach rzeczownikowych z określnikiem w postaci rzeczownika w genetivie:
 مُعَادَاةُ الصُّهُيُونِيَّةِ /mu‘ādāt aš-šuhyūniyya/ *antysyjonizm* ‘wrogie nastawienie wobec syjonizmu’;
 مُعَادَاةُ الرَّأْسْمَالِيَّةِ /mu‘ādāt ar-ra’smāliyya/ *antykapitalizm* ‘wrogie nastawienie wobec kapitalizmu’;
 مُعَادَاةُ السَّامِيَّةِ /mu‘ādāt as-sāmiyya/ *antysemityzm* ‘wrogie nastawienie wobec semityzmu (tu: oznaczającego akceptację Żydów)’.
  - ضِدٌّ /ḍidd/ *przeciwieństwo, przeciwstawienie, opozycja* – rzeczownik. Występuje w zestawieniach rzeczownikowych z określnikiem rzeczownikowym w genetivie będącym nazwą tego, wobec czego desygnat zestawienia pozostaje w opozycji lub czego jest przeciwieństwem:

ضِدُّ الْمَسِيحِ /ḍidd al-masīḥ/ *antychryst* ‘ktoś, kto jest przeciwieństwem Chrystusa (przeciwstawia się mu)’;
ضِدُّ الدِّيْقَانِ /ḍidd aḍ-ḍayfān/ *antytoksyna* ‘coś, co przeciwstawia się toksynie’.

- عَدُوٌّ /‘adūww/ *wróg, nieprzyjaciel*.
Występuje w zestawieniach rzeczownikowych z określnikiem w postaci wyrażenia przyimkowego (przyimek ل /li/ oraz rzeczownik w genetiwie będący nazwą tego, kto jest czyimś wrogiem):
عَدُوٌّ لِلْمَسِيحِ /‘aduww li-l-masīḥ/ *antychryst* ‘wróg Chrystusa’.

Podsumowując, w przywołanych powyżej przykładach odpowiedniki prefiksu *anty-* to:

I. Przymiotniki:

- a. przymiotnikowe imiesłowy czynne od czasowników klasy III (oznaczających usiłowanie wykonania czynności nazwanej podstawą, którą jest czasownik klasy I), zatem są nośnikami znaczenia: ‘podjęcie próby przeciwdziałania’: مُضَادٌّ /muḍādd/ *przeciwdziałający*, مُقَاوِمٌ /muqāwim/ *stawiający opór*, مُكَافِحٌ /mukāfiḥ/ *zwalczający*, مُتَاهِضٌ /munāhid/ *opierający się*, مُعَادٍ /mu‘adin/ *postępujący wrogo, antagonistycznie*;
- b. imiesłowu czynne od czasowników klasy I, np. مَانِعٌ /māni‘/ *powstrzymujący, zabraniający*;
- c. przymiotniki derywowane od czasowników oznaczających stany, np. ضَدِيدٌ /ḍadīd/ *przeciwstawny*.

II. Rzeczowniki:

- a. substantywizowane przymiotniki wymienione powyżej;
- b. odczasownikowe nazwy czynności, procesów lub stanów, np. مُعَادَاةٌ /mu‘ādāt/ *wrogie nastawienie, wrogość*;
- c. inne rzeczowniki, jak: ضِدٌّ /ḍidd/ *przeciwieństwo, przeciwstawienie*; عَدُوٌّ /‘adūww/ *wróg, nieprzyjaciel*.

Opisane powyżej zestawienia należą do kilku typów formalnych.

- I. Nazwy rzeczownikowe to zestawienia niewspółrzędne rzeczownika będącego znaczeniowym ekwiwalentem prefiksu *anty-* z określnikiem:
  - a. rzeczownikowym nazywającym czynność, proces, stan, substancję, urządzenie, grupę osób czy doktrynę, przeciwko którym skierowane jest działanie, np. مُعَادَاةُ السَّامِيَّةِ /mu‘ādāt as-sāmiyya/ *antysemityzm*;
  - b. w postaci wyrażenia przyimkowego z przyimkiem ل /li/ sygnalizującym podrzędność następującego po nim rzeczownika, np. عَدُوٌّ لِلْمَسِيحِ /‘aduww li-l-masīḥ/ *antychryst* ‘wróg Chrystusa’; مُضَادٌّ لِلْعَرَقِ /muḍādd li-l-‘araq/ *antyperspirant* ‘środek przeciwdziałający poceniu się’.
- II. Nazwy przymiotnikowe to zestawienia niewspółrzędne przymiotnika będącego znaczeniowym ekwiwalentem prefiksu *anty-* z określnikiem w postaci wyrażenia przyimkowego z przyimkiem ل /li/, np. مُقَاوِمٌ لِلتَّخْمُرِ /muqāwim li-t-taḥammur/ *antyfermentacyjny* ‘przeciwdziałający fermentacji’.

Żaden z opisanych powyżej środków językowych będących znaczeniowym ekwiwalentem prefiksu *anty-* nie wyspecjalizował się w funkcji wyrażania znaczeń wprowadzanych przez wspomniany prefiks i nie wyparł pozostałych alternatyw z systemu językowego. Fakt, że dla większości wymienionych powyżej typów formalnych słownik Al-Ma‘ānī podaje jako ekwiwalenty zestawienia rzeczownikowe lub przymiotnikowe, w których członem nadrzędnym jest مُتَادِدٌ /muḏādd/ *przeciwdziałający*, a określnik ma postać wyrażenia przyimkowego, może sugerować, że właśnie takie rozwiązanie jest w języku arabskim najbardziej uniwersalne.

Wnioski

Wynikiem wpływu internacjonalizacji na system słowotwórczy polszczyzny jest m.in. wzrost znaczenia prefiksальной derywacji imiennej, która do lat 70. XX w. występowała jedynie sporadycznie. Początkowo dominowało stosowanie polskich odpowiedników międzynarodowych prefiksów, które tworzone od przyimków; w okresie późniejszym zaczęły się pojawiać prefiksy obce, które obecnie dominują, zarówno jeśli chodzi o liczebność, jak i produktywność. Najbardziej produktywny jest omawiany w niniejszym artykule prefiks *anty-*.

W przypadku słowotwórstwa arabskiego internacjonalizacja nie skutkuje pojawieniem się prefiksacji jako mechanizmu tworzenia derywatów imiennych. Ta technika słowotwórcza nie odgrywała samodzielnej roli w tworzeniu leksemów rzeczownikowych czy przymiotnikowych w klasycznym języku arabskim i podobnie jest w jego współczesnej odmianie standardowej. Ekwiwalentyzacja internacjonalizmów będących formacjami prefiksальnymi nie polega zatem na tworzeniu analogicznych formacji arabskich z udziałem prefiksów obcych czy rodzimych. Stosowane jako odpowiedniki międzynarodowych prefiksów zredukowane arabskie przyimki (np. قَبْتَارِيحٌ /qabtārīḥ/ *prehistoria*) nie stały się produktywne, a tworzone przez nie derywaty stanowią margines słownictwa specjalistycznego. Bardzo rzadko pojawiają się także zapożyczenia właściwe derywatów prefiksальных jako samodzielne jednostki leksykalne. Odpowiedzią współczesnej arabszczyzny na procesy globalizacji jest natomiast znaczny wzrost znaczenia kompozycji w słowotwórstwie. Odpowiednikami omawianych struktur prefiksальных są zestawienia reprezentujące kilka typów formalnych.

Przyjęte w polszczyźnie reguły słowotwórczej ekwiwalentyzacji (struktura prefiksalna za strukturę prefiksальną), które świadczą o „otwartości” i elastyczności zarówno samego systemu, jak i jego normotwórczych użytkowników, zapewniają większą ekonomię w tworzeniu wypowiedzi, bowiem nie skutkują nadmiernym jej skomplikowaniem. Jednocześnie jednak ostatecznego znaczenia takich formacji nie da się wyprowadzić z elementów składowych (prefiks *anty-* plus podstawa). Jego uchwycenie wymaga zatem znajomości kontekstu, a niekiedy po prostu poznania słownikowej definicji danego terminu.

W bardziej purystycznej (zarówno systemowo, jak i socjolingwistycznie) arabszczyźnie sytuacja jest o tyle odmienna, że oba pełnoznaczne składniki zestawień będących ekwiwalentami międzynarodowych formacji prefiksальных niejako komunikują

nam wprost ostateczne znaczenie leksemu złożonego. Ceną za to jest jednak brak uniwersalności formacji i skomplikowanie wypowiedzi, które bywają bardzo nieporęczne w formułowaniu (Holes, 2004, s. 312), co narusza zasady ekonomii językowej (Łacina, 1989, s. 60), a naruszenia te mają charakter systemowy.

Bibliografia

- Al-Ma'ānī* – internetowy słownik arabsko-angielski i angielsko-arabski. Pobrane z https://www.almaany.com/home.php?language=english&lang_name=Arabic (03.2020).
- Baalbaki, M. (2006). *Al-Mawrid English-Arabic Arabic English Dictionary*. Bejrut: Dār al-'ilm li-l-malāyīn.
- Bartmiński, J. (2000). Pasywne i aktywne paneuropeizmy we współczesnym języku polskim. W: J. Mazur (red.), *Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian* (s. 109–116). Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Danecki, J. (2000). *Współczesny język arabski i jego dialekty*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie DIALOG.
- Dunaj, B. (red.) (1996). *Słownik współczesnego języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Wilga.
- Dunaj, B. (2000). Nowe słownictwo w leksykografii. W: J. Mazur (red.), *Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian* (s. 33–38). Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Gaertner, H. (1931–1938). *Gramatyka współczesnego języka polskiego*, cz. 1–3. Lwów: Książnica - Atlas S. A.
- Grzegorzczkova, R. (1982). *Zarys słowotwórstwa polskiego*. Warszawa: PWN.
- Grzegorzczkova, R., Puzynina, J. (1999). Słowotwórstwo. Rzeczowniki. W: R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, H. Wróbel (red.), *Gramatyka współczesnego języka polskiego*, T. 2: *Morfologia* (s. 389–468). Warszawa: PWN.
- Hiğāzī, M.F. (1993). *Al-Usas al-luğawiyya li-'ilm al-muštalah*. Kair: Dār ġarīb li-t-ṭibā'a wa-n-našr wa-t-tawzī'.
- Holes, C. (2004). *Modern Arabic. Structures, Functions, and Varieties*. Washington: Georgetown University Press.
- Jadacka, H. (2001). *System słowotwórczy polszczyzny (1945–2000)*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kallas, K. (1999). Słowotwórstwo. Przymiotnik. W: R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, H. Wróbel (red.), *Gramatyka współczesnego języka polskiego*, T. 2: *Morfologia* (s. 469–523). Warszawa: PWN.
- Łacina, J. (1989). *Współczesna specjalistyczna terminologia arabska i procesy słowotwórcze na przykładzie słownictwa z dziedziny chemii, fizyki i techniki*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Maćkiewicz, J. (2001). Wyrazy międzynarodowe (internacjonalizmy) we współczesnym języku polskim. W: J. Bartmiński (red.), *Współczesny język polski* (s. 555–562). Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Mehdi Ali, A.S. (2010). *A linguistic study of the development of scientific vocabulary in Standard Arabic*. London–New York: Routledge.
- Nagórko, A. (2007). *Zarys gramatyki polskiej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Rospond, S. (1979). *Gramatyka historyczna języka polskiego*. Warszawa: PWN.
- Satkiewicz, H. (1969). *Produktywne typy słowotwórcze współczesnego języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Tekiel, D., Smótkowa, T. (1977). *Nowe słownictwo polskie: przymiotniki i przysłówki*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Versteegh, K. (1997). *The Arabic Language*. New York: Columbia University Press.
- Waszakowa, K. (2005). *Przejawy internacjonalizacji w słowotwórstwie współczesnej polszczyzny*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Waszakowa, K. (2019). Internacjonalizacja w słowotwórstwie polszczyzny przełomu XX i XXI wieku jako przykład jednostronnych kontaktów językowych. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*, LXXV, s. 179–192.
- Żurowski, S. (2006). Negatywne prefiksy polszczyzny. *Linguistica Bidgostiana*, 3, s. 224–234.

STRESZCZENIE

Słowa kluczowe: słotwórstwo, internacjonalizmy, ekwiwalentyzacja, analiza kontrastywna, język polski, język arabski.

Artykuł stanowi kontrastywną, polsko-arabską analizę systemowych strategii ekwiwalentyzacji internacjonalizmów na przykładzie rzeczownikowych i przymiotnikowych formacji z prefiksem *anti-*. Zaprezentowane wnioski dotyczą semantycznych i pragmatycznych konsekwencji odmiennych strategii obecnych w obu systemach.

SUMMARY

Internationalization in word-forming systems of Polish and Arabic on the example of international noun formations with the *anti-* prefix

Keywords: word formation, internationalisms, equivalentization, contrastive analysis, Polish, Arabic.

This paper presents a contrastive Polish-Arabic analysis of the strategies of equivalentization of internationalisms present in both language systems based on the example of nouns and adjectives with the *anti-* prefix. Its conclusions refer to semantic and pragmatic effects of different strategies assumed in both systems.